

govorio protuprijedlogom da se sutra postavi u dvorani kutija u koju neka svatko ubaci svoje pismene prijedloge i primjedbe.

Jedan sudionik Tjedna dao je još jednu primjedbu u vezi s našim tiskom: »Možda je propust našeg tiska«, misli on, »što se goruće teme kao polazak misi, buđenje svećeničkih zvanja nedovoljno obrađuju. Možda bi time više pomagao gradnji Crkve u našem narodu nego raznim zastranjivanjima.« Na to dr *Bajsić* odgovara: »Čini mi se da ovdje naš tisak nije u prvom planu, nego je u prvom planu svećenik koji u svakoj župi djeluje u neposrednom kontaktu među ljudima. Tisak može mnogo pomoći, ali najviše može učiniti sam svećenik na terenu.« Dr *Turčinović* dodaje: »Prihvaćam ovo što je rekao dr *Bajsić*, ali bih upozorio na još jedno: buđenje svećeničkih zvanja mora se odvijati na terenu. Sama uredništva ne mogu poduzeti neku efikasnu akciju, jer akcije moraju obuhvatiti čitavu Crkvu. Moraju paralelno s nastojanjima u tisku rasti i nastojanja na svim odgovornim forumima počevši od BK do svećenika na terenu. Vlač. *Živko Kustić* je nadodao: »*Mali koncil* svjesno je prošle godine činio propagandu budeći kod djece interes za zvanja, a nismo opazili da su kod toga župnici koji inače žele da se o tome piše povećali narudžbu Malog koncila.«

Svećenik *Babić* poslao je pismeni upit: »Na početku je bio referat u kojem je konstatiran pad svećeničkih zvanja. Zatim smo dobili dojam da se ne želi diskusija o tome. Naše vrijeme traži svećenike, ali sadašnji je tip svećenika, smatram, preživio. A dobivam dojam da se upravo na ovom starom tipu svećenika uporno inzistira a posljedice toga vidimo i mi sami: manjak i opadanje zvanja, zahvale na svećeničkim službama itd. Nije u pitanju samo celibat nego i pravedna nagrada za svećenike. Ako je svećenik prihvatio celibat, nije prihvatio da bude kuharica i kućanica, a što se čini da se pomažne svećenicima?« Na to *Bajsić*: »To je specifično svećeničko pitanje! Ja mogu samo konstatirati da ima problema koji još nisu dovoljno prodiskutirani, ali moram isto tako konstatirati da na to sada ovdje zbog pomanjkanja vremena ne mogu odgovoriti.«

Vlač. *Čiril Kos* iz Đakova primijetio je da na ovom Tjednu nije nitko govorio o onome što se inače zove pokret »pro juventute et familia«. Mnogi su već svećenici angažirani u tom pokretu: oni svake subote odsluže misu na tu nakanu i poslije mise sa župljanima o toj temi (mladež i obitelj) diskutiraju. O tome je nakon diskusije nešto više rekao i s tim apostolatom svećenike upoznao prečasn dr *Vilim Nuk*.

Na kraju je vlač. Ante *Močibob* postavio još jedno pitanje: » Mi znamo da je sada naš tisak pod dvostrukom paljbom. Iz jednog odgovora *Živka Kustića* očito se vidi da postoji cenzura. Pitam kakva je cenzura organizirana od strane službenog crkvenog učiteljstva?« Na ovo je pitanje odgovorio vlač. *Živko Kustić*: »Ne postoji nikakva preventivna cenzura, nego biskupi imaju dužnost da nam kažu svoje mišljenje, a naša je dužnost da to mišljenje poštujemo. Ima pritisaka samo od više-manje anonimnih ili pak neodgovornih grupa.« Nato Ante *Močibob* inzistira: »Ipak se u službenom izvještaju zadnje Biskupske konferencije nešto o tome natuknulo iako pod drugim imenom.« »Taj je komunike odnosno ti su komunikeji bili objavljeni i mi smo ih primili na znanje!« — zaključio je dr. *Bajsić*. Zbog nedostatka vremena diskusija je morala biti prekinuta.

Pokazalo se da su takve diskusije vrlo plodne i svećenici ih cijene.

5. PLENARNA DISKUSIJA O ZAKLJUČCIMA

(28. siječnja od 8,30 do 13,00)

Četvrti dan, u petak 28. siječnja od 8,30 do 13,00, sudionici Tjedna raspravljali su u plenumu o zaključcima koje su stvorile pojedine radne grupe. Diskusiju je predvodio predsjedatelj Tjedna dr *Vjekoslav Bajsić*, a zapisničar je bio tajnik Tjedna dr *Adalbert Rebić*. Na plenarnoj diskusiji bilo je nazočno ispočetka oko 400 a potkraj diskusije oko 150 sudionika Tjedna. Tijekom diskusije odlazili su mnogi na put.

Radi planiranog putovanja mnogih svećenika zaposlenih u inozemnoj pastvi promijenjen je redoslijed te je prva na red došla radna grupa o problemima u vezi s dušobrižništvom iseljenika.

1. Zaključci radne grupe: *Problemi u vezi s dušobrižništvom iseljenika*

Odlazak naših ljudi u strani svijet na rad stvara katastrofalne posljedice u obiteljskim zajednicama: bračna nevjera, zanemareni odgoj djece koji dovodi do kriminala, pijanstvo muža, kartanje za novac i konačno potpuni lom braka. Pogibelji su izloženi i oni bračni drugovi koji ostaju u domovini kao i oni koji odlaze u svijet. Konstatirane su mnoge psihološke i moralne promjene bračnih drugova pod utjecajem osamljenog života u novoj sredini. Razmatrajući taj problem došli smo do zajedničkih zaključaka:

1. a) Potrebno je pozvati svećenike iz čijih se župa odilazi u inozemstvo, da sami temeljitije upoznaju probleme razdvojenih obitelji i da svoje vjernike ozbiljno spremaju za mogućnost takvog razdvojenog obiteljskog života.
- b) Neka svećenici nastoje biti u kontaktu s članovima razdvojenih obitelji: pismeno s onima koji se nalaze na radu u inozemstvu, a što češćim osobnim posjetima onih koji su ostali kod kuće.
- c) Neka budu povezani s misionarima onih mjesta u kojima se nalazi najveći broj njihovih župljana.
2. a) Ponovno pozivamo dušobrižnike i socijalne radnike da održavaju živu vezu s članovima razdvojenih obitelji češćim osobnim posjetima.
- b) Gdje god je to moguće savjetujemo da se iz domovine pozovu specijalizirani predavači i laičke ekipe koje bi održavale tečajeve o obiteljskim problemima. A gdje je to moguće neka se takve laičke ekipe formiraju iz vlastite sredine.
- c) Neka u svojim propovijedima dušobrižnici što češće obrađuju obiteljske probleme.
3. a) Za sve ove aktivnosti potreban je veći broj dušobrižnika i socijalnih radnika. Zato i ove godine apeliramo na biskupe i poglavare redovnika i redovnica da svakako i uz najveće žrtve pošalju što veći broj prikladnih radnika u inozemnu pastvu.
- b) Osim toga molimo oca biskupe i redovničke poglavare da od vremena do vremena posjećuju iseljenike i njihove dušobrižnike.
- c) Molimo Bogoslovni fakultet u Zagrebu i ostale visoke bogoslovne škole u zemlji da bi u pastoralnoj teologiji posebnu pažnju posvetili problemu inozemne pastve.

U ovoj je radnoj grupi radilo oko 30 svećenika i laika. Diskusiju je vodio o. Efreim Kujundžić (Beč) uz pomoć o. Josipa Čugure i vlč. Vladimira Stankovića. Zapisničar je bila gđica Slavica Tuškan, socijalna radnica u Nürnbergu (Njemačka).

Pošto je gđica Slavica Tuškan pročitala zaključke, plenum ih je u cjelini prihvatio. U diskusiji po točkama bili su uneseni u tekst neki ispravci.

Točka 1

Na intervenciju oca Zorislava Lajoša i na prijedlog dra Bajsića unesena je riječ »često« u prvoj rečenici teksta zaključaka da se ne bi dobio dojam da su sve obitelji na radu u inozemstvu izgubile vjernost nego, naprotiv, neka bude nazočna činjenica da su mnoge obitelji ostale vjerne, čestite i vrijedne. Ova riječ »često« ograničuje onu apsolutnu tvrdnju.

O. Bonaventura Duda predložio je da se u točki 1a umjesto »Potrebno je pozvati...« unese formulacija »Pozivamo svećenike«. Plenum je ovaj ispravak usvojio.

Preuzvišeni gospodin nadbiskup Pavlišić predlaže da se osnuje jedno središte na koje bi se moglo obratiti u svezi s adresama inozemnih radnika. Na to je nadbiskup Franjo Kuharić odgovorio da takvo središte već postoji

kod BK Jugoslavije: Vijeće i Tajništvo za inozemnu pastvu kojemu predsjedava vlč. Vladimir *Stanković* sa svojim uredom u Zagrebu (Kaptol 31) i u Rimu.

Otac *Jakov Mamić*, karmelićanin, zamolio je plenum da formulira rečenicu koja bi dala i našim crkvenim i državnim vlastima do znanja težinu problema odlaska naših ljudi (naročito bračnih parova) na rad u inozemstvo. Dr *Bajsić* misli da bi ta stvar bila previše generalno formulirana te bi jedva imala kakav učinak. Trebalo bi zapravo u tekst staviti *što bi konkretno trebalo učiniti* u svrhu razrješavanja tog problema, a to nadilazi naše kompetencije.

O. Bonaventura *Duda* je predložio da se u tekst unese ova formulacija: »Osjeća se živa potreba da ured za inozemnu pastvu pri BK u Zagrebu sve više preraste u pastoralno središte za radnike privremeno zaposlene u inozemstvu.« Na to je o. *Efrem Kujundžić* odgovorio da bi takav ured u Zagrebu bio vrlo slabo posjećivan, jer je većina naših radnika zaposlenih u inozemstvu iz Dalmacije, Hercegovine i drugih krajeva, i oni, kad dolaze u domovinu, u Zagrebu, odmah hvataju direktne vlakove za svoja odredišta te nemaju vremena svraćati u takav ured za savjete. Formulacija oca *Dude* nije unesena u tekst zaključaka jer je većina bila protiv unošenja (40% prema 30%). Točke 1a, 1b i 1c izglasane su kako stoje u tekstu.

Točka 2

Unesen je ispravak: umjesto riječi »dušobrižnik« riječ »misionar«, a iza riječi »socijalne radnike« još i riječ »u inozemstvu« da bi tekst bio jasniji. Tako formuliranu točku plenum je prihvatio. Vlč. *Ivica Kecerin* predložio je da se u točku 2b unese rečenica: »Da se pozovu svećenici za korizmeno vrijeme da dođu na jednu nedjelju na ispomoć u ispovijedanju« jer se radnici u korizmi u inozemstvu ne dopijaju ispovjediti a kući ne dolaze kao što dolaze za božićno vrijeme. Otac *Efrem Kujundžić* je odgovorio da oni u Beču, svake nedjelje pozivaju svećenike koji su u Beču na studiju u ispomoć tako te se svake nedjelje svi radnici koji to žele mogu ispovjediti. Kad bismo na ispomoć na stanovite nedjelje pozivali svećenike onih župa iz kojih radnici potječu, to bi iziskivalo stanovite poteškoće. Predsjedavatelj misli da taj prijedlog nije tako generalan da bi morao ući u tekst. Neka se svaki dušobrižnik snađe pa pozove preko središta svećenike koje treba.

Vlč. *Josip Fisković* predlaže da se u točku 2b unese rečenica: »Neka pastoralni centar pri BK za inozemnu pastvu vodi posebnu brigu o tome kako bismo došli do uspješnih predavača.« Na to primjećuje dr *Bajsić*: Budući da u Zagrebu već postoje takve grupe (npr. Institut za obitelj kod o. isusovaca), neka se na njih obrate oni koji takvu pomoć trebaju.

Točka 2b prihvaćena je bez ispravka.

Točka 3

Ova je točka jednoglasno prihvaćena s time da se svugdje umjesto »dušobrižnik« stavi »misionar«.

2. Zaključci radne grupe: *Diskusija s liječnicima o problemu braka i obitelji*

I. Ova radna grupa konstatira da postoje mnogi aspekti neprirodnog načina života u braku i obitelji (pobačaj, neprirodno ograničavanje poroda, nehumani odnosi među bračnim parovima i njihovim roditeljima...) i smatra da bi trebalo upotrijebiti sva raspoloživa sredstva u otklanjanju tih abnormalnosti.

Područja, na kojima bi svećenik u župi mogao djelovati, obuhvaćaju:

a) *odgoj*: posebno mladih, posebno zaručnika i posebno bračnih parova, odgoj za odgovorno roditeljstvo putem posebnih vjeronaučnih pouka ili posebnih metodičkih jedinica u okviru vjeronaučne pouke, zatim putem tečajeva o budućem bračnom i obiteljskom životu za mlade, zatim posebno za zaručnike i posebno za bračne parove. Tečajevi bi trebali obuhvatiti gradivo iz područja anatomije, fiziologije, razvoja trudnoće i porođaja, pobačaj, reguliranje poroda, higijena bra-

ka, psihologija i psihopatologija ljubavi. Za starije dobne skupine trebalo bi uključiti i područja socijalnodemografskih pitanja našeg naroda.

b) Preporučujemo svim ordinarijatima da prihvate sugestiju o formiranju obaveznih stalnih tečajeva za zaručnike, gdje god je moguće. U tim tečajevima trebali bi predavati: svećenik, liječnik ili medicinska sestra te barem jedan bračni par. Gdje je moguće, u tečaj treba ubaciti i predavanja socijalnog radnika i pravnika.

c) Budući da katolički tisak u obliku knjiga, brošurica, časopisa zauzima važno mjesto u odgoju, preporučujemo katoličkim izdavačkim poduzećima da u svojim izdavačkim planovima predvide i djela, stalne rubrike i članke iz područja bračne i obiteljske problematike, posebno o pravilno shvaćenoj bračnoj ljubavi, o abortusu i reguliranju poroda.

d) Preporučamo župnicima da popune svoje župne knjižnice književnim djelima o obitelji i braku, a književnike da potaknu na pisanje i prevođenje iz strane literature djela i članaka o bračnoj i obiteljskoj problematici. Većim izdavačkim poduzećima preporučamo pokretanje posebne obiteljske knjižnice.

e) Preporučamo nabavku filmova o bračnoj i obiteljskoj problematici.

f) Putujuće izložbe o obiteljskoj tematici također bi mogle konstruktivno poslužiti kao odgojni faktor.

Da bi svećenici mogli pravilno odgajati, preporučamo da se na sve teološke fakultete i visoke bogoslovne škole uvedu:

1. pastoralna medicina,
2. seminar ili kolegij o problemima braka i obitelji i obiteljskom apostolatu.

3. metodiku organizacije pastoralnog rada na župi s osobitim osvrtnom na grupnu dinamiku.

Preporučamo novicijatima svih redova da uvedu posebna predavanja o medicinskim problemima.

Preporučujemo župničkim koronama i ostalim skupovima svećenika da uključe u svoj rad i posebna predavanja stručnjaka iz svih područja bračne i obiteljske problematike. Svećenicima preporučujemo redovito praćenje literature mladih s obzirom na preventivu. Na župama gdje nema liječnika trebali bi svećenici preuzeti predavanja i o osnovama anatomije, fiziologije itd.

Preporučamo svećenicima da organiziraju posebna stručna predavanja i pouke za majke, posebno za očeve i posebno za bake. Tematika bi trebala obuhvatiti područja neplodnih brakova, problem ponovnog graviditeta (sramota!), problem ranog graviditeta u braku (»sramota da odmah rodi«), problem lažne religioznosti (sili kćerku na abortus, »ne budi luda« itd.).

Predlažemo seminaru za moralnu teologiju na teološkim fakultetima i školama da članovima preporuča obrađivanje seminarskih radnja iz ovog područja, kao i kontakt s ustanovama u inozemstvu koje proučavaju obiteljsku problematiku.

II. Socijalno-ekonomske mjere u okviru mogućnosti župe:

a) moralna i materijalna pomoć trudnicama, posebno trudnim djevojkama. Bilo bi dobro osnovati posebni fond u tu svrhu. U moralnu i materijalnu pomoć treba posebno uključiti brojne obitelji.

b) Gdje je moguće, preporučamo osnutak župnih obdaništa, makar u jednoj prostoriji, gdje bi se djeca mogla zadržavati dok roditelji rade.

III. Preporučamo župnicima prisnu suradnju s liječnicima, medicinskim sestrama i socijalnim radnicima. Gdje je moguće, neka organiziraju i posebnu vjersku pouku za polaznike medicinskih škola (za studente, med. sestre) u svrhu eventualne kasnije suradnje na predavanjima za zaručnike i bračne parove.

Preporučamo da se osnuju, gdje je moguće, predbračna i bračna savjetovaništa (liječnik, psiholog, socijalni radnik, svećenik po potre-

bi). Većim savjetovalištima preporučamo dopisni oblik savjetovanja, naročito mladim majkama, odnosno bračnim parovima.

IV. Biskupskoj konferenciji Jugoslavije preporučamo:

a) osnivanje i materijalno i moralno potpomaganje obiteljskih instituta, čija bi svrha trebala biti odgoj budućih aktivista za rad na području kršćanskog braka i obitelji te proučavanje bračne i obiteljske problematike kod nas.

b) Preporučamo organiziranje mjeseca obitelji u narednim godinama, a sekciji pastoralnog vijeća preporučamo da pripremi nacrt propovijedi za takve »mjesece obitelji«.

c) Preporučamo biskupskoj konferenciji niveliranje neujednačenog kriterija za abortus i kontracepciju.

d) Preporučamo osnutak posebne referade pri BKJ za obiteljsku problematiku.

e) Preporučamo osnutak fonda interdijecezanskog karaktera za izdavačku djelatnost na području obiteljske regeneracije.

f) Preporučujemo BKJ da šalju katoličke liječnike i liječnice na specijalizaciju iz ginekologije, psihijatrije i pastoralne medicine u inozemstvo.

V. Organizatorima Teološko-pastoralnog tjedna u Zagrebu preporučamo da u buduće tečajeve uključe stalnu liječničku sekciju koja bi raspravljala o problematici pastoralne medicine. Preporučamo da na budućim tečajevima okupe više laika, stručnjaka za demografiju, socijalnih radnika, medicinskih sestara, bračnih parova i liječnika.

Smatramo da su svi gornji prijedlozi od vitalnog značenja za vjerski život župa i da su u skladu s dokumentima II vatikanskog koncila i ostalih papinskih dokumenata o braku i obitelji.

Pohvaljujemo rad našeg Karitasa koji prihvaća i trudne djevojke i njihovu djecu.

U ovoj je radnoj grupi bilo u raspravama oko 60 sudionika Tjedna. Diskusiju je vodio dr Đuro *Tomašić* uz pomoć dra Milana *Sauera* i dra Marijana *Šefa*. Zapisničar je bila sestra Ancilla *Presečki*. Pošto je dr Đuro *Tomašić* pročitao tekst zaključaka svoje radne grupe, u plenumu se razvila diskusija o tome da li prihvatiti ovaj tekst kao tekst zaključaka ili ga odbiti. Otac Bono *Sagi* (kapucin, Varaždin) primijetio je da je u ovom tekstu zaključaka sasvim izostao vjerski momenat (nema Crkve, nema dakle eklezijološkog karaktera, ne vidi se jasno da je brak sakrament vjere itd.). Stoga taj tekst možemo prihvatiti samo kao razgovor s liječnicima, a ne kao zaključke. U istom smislu predlaže i otac Krešo *Borković* (kapucin, Zagreb, župnik u Dubravi) da se ovaj tekst prihvati samo kao *izvještaj* rada radne grupe. O. Stipe *Bagarić* (dominikanac, Zagreb) primjećuje da u tekstu nema ni teologije ni medicine nego su tu samo savjeti koje bi mogao dati svaki svećenik. Tu nije obrađen, nastavlja *Bagarić*, problem pijanstva, problem nervoznih ljudi, socijalno ugroženih itd. Tekst ovih zaključaka ima odveć ginekološki i seksološki stav. Nakon burne diskusije *za i protiv* ovog teksta kao teksta *zaključaka*, predložio je gospodin predsjedatelj dr *Bajsić* da se ovaj tekst doista prihvati kao *izvještaj* dotične radne grupe jer bismo u protivnom slučaju, ako bismo ih vratili na preradbu teksta, oduljili stvar. Isto tako predlaže i dr Tomislav *Sagi-Bunić* da se ovaj tekst prihvati ali kao *mišljenje* dotične radne grupe kao što je bilo i na prošlogodišnjem Tjednu. Tekst, primjećuje dr *Sagi-Bunić*, ide doista odveć u detalje i previše naglašava *brak* a premalo *obitelj*. A ima u tekstu i jedan manjak jer nije uneseno toliko toga što ima i te kakvu važnost za naš rad i život u Crkvi. Ta radna grupa nije pokušala ocijeniti literaturu koju mi s tog područja već imademo ili savjetovališta koja već postoje... Također je vrlo problematično da li na Crkvu spada slati liječnike na specijalizaciju u inozemstvo. Ima i nekih nejasnoća u tekstu (npr. u IVc: niveliranje. Što bi to trebalo značiti?). Ne bih se nadalje, ističe dr *Sagi-Bunić*, nipošto složio s time da svećenik na župi drži ljudima predavanja iz anatomije, fiziologije

spola. Danas ne bi to na svećenika spadalo, mada priznajem da u nekim ambijentima to može biti (kao što je npr. ambijent župnika u filmu RAJANOVA KCI).

S ovim prijedlogom dra *Bajsića* i dra *Sagi-Bunića* složio se i dr *Đuro Tomašić* te predlaže da tekst bude prihvaćen kao *izvještaj* radne grupe. Žali što su liječnici prekasno bili pozvani na Tjedan.

Plenum je prihvatio tekst kao *izvještaj* radne grupe.

3. Zaključci teološke radne grupe

1. Našoj crkvenoj sadašnjosti prijeko je potrebno cjelovito teološko tretiranje obitelji. U tu svrhu trebalo bi razgraničiti neko temeljno pojmovlje u vezi s obitelji: ženidba, brak, obitelj, porodica i sl.

2. U dosadašnjoj teološkoj nastavi i navješćivanju vjere prevladavalo je uže sakramentalno i pretežno pravno vrednovanje ženidbe (usp. *De matrimonio, Ius matrimoniale*). Treba težiti k izgradnji integralnog kršćanskog poimanja braka i obitelji, koje će u jedno gledanje objediniti poglavite vidike na brak i obitelj, sa stajališta opće-antropološkog, biblijskog, dogmatskog, moralnog, pravnog itd.

3. Obitelj — kao »ecclesia domestica« — treba da postane jedna od ključnih, ako ne i središnja, tema pastoralna, i teoretskog i praktičnog.

4. Uz baštinjene vidike teologije braka i obitelji, Drugi vatikanski sabor pruža nove perspektive i elemente za cjelovitije obrađivanje kršćanske obiteljske stvarnosti. Zato npr. — uz nerazrješivost braka i instituciju zapreka (*impedimenta*) koju bi, radi dalekosežnih posljedica za nastajanje i valjanost braka, trebalo podvrći temeljitom preispitivanju i upotpunjenju — u navješćivanje vjere valja ugraditi osobito temeljne vrednote kršćanske obiteljske antropologije: tjelesnost, spolnost, plodnost, ljubav, uzdržljivost, djevičanstvo; a napose supružništvo, roditeljstvo, očinstvo i majčinstvo, djetinjstvo, sinovstvo, bratstvo, udovištvo, rodbinstvo, susjedstvo itd. kao i teologiju ovozemnih vrednota, za što sve Pismo obaju Zavjeta i Crkvena predaja pružaju dosad nedovoljno iskorištena bogatstva.

5. U toj teološkoj sintezi naročitu pažnju treba posvetiti obitelji kao prirodnoj sredini u kojoj niče i raste osobnost čovjeka kao pojedinca i kao bića ugrađenog u sve razine društvenosti (obitelj—na rod—čovječanstvo, obitelj—župa—mjesna Crkva—opća Crkva).

6. Tako bi s vremenom mogao nastati jedinstven teološki traktat o obitelji (*De familia*) koji bi zaslužio da nađe mjesta u budućim formulacijama i studijskih i pastoralnih (pastvenih) programa.

U ovoj je radnoj grupi raspravljalo oko 60 sudionika Tjedna. Diskusiju su predvodili dr Bonaventura *Đuda*, dr Anton *Benvin*, dr Ljudevit *Rupčić* i vlč. Stjepan *Slaviček*. Budući da je tekst zaključaka bio vrlo hermetički sastavljen, protumačio ga je dr Anton *Benvin*. Plenum je zaključke u cjelini odmah prihvatio.

Točka 1

Nakon diskusije o riječi »sakramentalno«, koju je pokrenuo o. Bono *Sagi*, ipak je ta riječ bila sačuvana ali je na prijedlog oca Bonaventure *Dude* u zagradama još nadodana riječ »sacramentum in fieri«. Plenum se složio da se riječ »teološko« podvuče kao što je podvučena riječ »obitelj«.

Duga se diskusija razvila oko toga da li je obitelj središnja tema i u kojem je smislu ona središnja tema. U ovoj su diskusiji sudjelovali dr *Sagi-Bunić*, dr *Bajsić*, *Živko Kustić* i dr *Duda*. Dr *Sagi-Bunić* je inzistirao na tome da obitelj ne bude samo tema pastoralna nego i aktivna pomoć kod evangelizacije. Dr *Benvin* opravdava tekst rezolucije naglašavajući da je u njemu nazočna misao da je obitelj i subjekt i objekt pastoralna. Vlč. *Živko Kustić* primjećuje da ne možemo obitelj smatrati *središnjom* temom pastoralna, jer bi ova misao pogodovala jednoj priličnoj iluziji koja je ovdje često nazočna: ako nemamo kršćanske obitelji, nemamo ni Crkve. Međutim,

obitelj je u stanju raspadanja i ne vjerujem — tvrdi Kustić — da može evangelizacija suvremenog društva ići preko obitelji. Treba najprije stvoriti vjernike koji će onda čuvati obitelj. Otac Stanko Weissgerber (iz Družbe Isusove, Zagreb) stavlja protuprijedlog: njemačka enciklopedija pastorala (*Handbuch der Pastoraltheologie*) u 4. svesku ističe da griješimo što u pastoralu ne uzimamo obitelj kao subjekt, jer mi u župi nemamo vjernike same, nego imamo obitelji u kojima vjernici zajedno žive. Samo tu i tamo — tvrdi Weissgerber — imamo samce i udovce. Na to dr *Bajsić* primjećuje da nemamo jasno definiranu obitelj; imamo konkretne obitelji i obitelji u širem smislu riječi. Do sada je, istina, svećenik kontaktirao sa svojim vjernicima kao s pojedincima bez obzira na onu cjelinu u kojoj oni svakodnevno žive. No, *Živko Kustić* inzistira i odgovara ocu Stanku Weissgerber: ja se slažem s time da obitelj mora biti subjekt pastoralna, no te obitelji u tradicionalnom smislu riječi danas više nemamo, osobito ih nemamo u gradovima gdje se živi na radnom mjestu, u školi, u dječjem vrtiću, a u obitelji sa samo spava i jede (iz frižidera).

Nakon te diskusije plenum se složio da se u br 1 unese ispravak: »obitelj... treba da postane jedna od središnjih tema pastoralna, i teoretskog i praktičnog«.

Brojevi 4—6 usvojeni su bez veće diskusije. I tako je tekst zaključaka bio u cijelosti i u pojedinostima prihvaćen.

4. Zaključci radne grupe: *Obitelj u župi*

Radna grupa »Obitelj u župi«, kojoj je prisustvovalo 65 svećenika u svom raspravljanju došla je do slijedećih prijedloga.

Obitelj u župi trebala bi biti najprije objekt pastoralnog rada svećenika. A u drugoj fazi trebala bi postati subjekt — nosilac kršćanskog života i aktivnosti unutar župe. Prije samog djelovanja potrebno je odrediti neke temeljne datosti s obzirom na obitelj i s obzirom na župu kao zajednicu. Obitelj je prirodna zajednica koja posjeduje svoju individualnost i svoju intimu. Pastoralna djelatnost treba ove obiteljske specifičnosti respektirati. Zbog toga oblici pastorizacije ne bi smjeli biti takvi da narušavaju individualnost i nasilno prodiru u intimni obiteljski svijet. — Što je kršćanska zajednica, već je na prošlogodišnjem tjednu doneseno u III rezoluciji. Valja tako organizirati pastoralni rad o obiteljima da se kršćanska (župna) zajednica ne raslojava u neke privilegirane sekte, koje nisu u mogućnosti da kao mjesne Crkve budu konkretan znak univerzalne Kristove zajednice.

Radna grupa je zaključila da bi ovu tematiku obuhvaćale 4 točke:

- 1) Najprije je potrebno upoznati i utvrditi činjenično stanje naših obitelji. Ovo je mnogima u glavnim crtama poznato. No potrebno je ući u detaljnije upoznavanje jer je to polazna točka samog rada. Obitelji se na našem području razlikuju prema raznim stanovištima:
    - a) sociološki: gradske, polugradske, seoske,
    - b) s religioznog praktikuma: revne, manje revne, indiferentne;
    - c) ekonomski: dobro stojeće, osrednje, siromašne, socijalno ugrožene;
    - d) sa stanovišta školske spremne: obitelji intelektualaca, srednje obrazovanih, s nižom naobrazbom;
    - e) obitelji s brojnom djecom, s jednim djetetom, imigrantske, emigrantske, razdvojene, kršćanske obitelji crkveno nevjenčanih.
- Prema ovoj shemi potrebno je u župi istražiti i snimiti postojeće stanje.

2) Obitelj kao objekt pastorizacije

Radna grupa je konstatala da dosad obitelj kao obitelj nije bila objekt dušobrižničkog djelovanja. Održavale su se staleške pouke, posebno za muževe, za žene, za mladež, za djecu. Ali obitelj nije bila zahvaćena kao cjelina.

Budući da su članovi naših obitelji kršteni, ali nisu dovoljno upoznali kršćanstvo, bit će potrebna evangelizacija obitelji. Predloženi su različiti načini naviještanja vjere i Evandjelja.

a) Ponajprije unutar euharistijskog slavlja koje svake nedjelje okuplja vjernike na proslavu pashalnog misterija.

b) Prigodom slavljenja sakramenata krštenja i vjenčanja i prigodom sprovoda. Osobitu pozornost treba posvetiti krštenju i vjenčanju. Preporuča se da u pojedinoj regiji bude ujednačen postupak s obzirom na uvjete koji se postavljaju za krštenje i vjenčanje. Podjeljivanje sakramenata pretpostavlja razumijevanje i vjeru. Radna grupa stoga smatra da se sakramenti ne bi smjeli podjeljivati bez priprave. Kakva će biti priprava, ovisit će o mjesnim prilikama.

c) Razni roditeljski sastanci, stručna predavanja, župne tribine.

d) Osobni kontakt, posjeti, razgovori.

Radu svećenika uvelike će pomoći i katolički tisak.

3) Obitelj kao subjekt

Evangelizacija obitelji trebala bi ići za tim da obitelj postane nosilac vrednota kršćanskog života. Ona naime nije samo pasivni primatelj kršćanske poruke nego je sama pozvana da sebe obogaćuje spoznajom Krista, napredovanjem u vjeri i ljubavi, po čemu postaje »Crkva u malom« i doživljuje prisutnost Krista. Tada obitelj postaje i sposobna za apostolsko djelovanje da drugima životom i riječju naviješta Evandjelje.

Da bi se ovo moglo ostvariti, važno je povezivanje obitelji unutar župe. Prava evangelizacija ide za tim da svakog čovjeka i obitelj pridruži široj kršćanskoj zajednici, koja tako postaje sakrament spašenja.

Povezivanje može biti različito: na temelju rodbinstva, kumstva, prijateljstva. Za početak može poslužiti okupljanje na proslavu godišnjice vjenčanja, zatim okupljanje brojnih obitelji, i sl. Konkretni oblici okupljanja mogu poprimiti različite forme, kao npr. zajednice Naše Gospe i ovima slične zajednice.

4) Obitelj u župnoj zajednici

Neophodno je potrebno da rad s pojedinim obiteljima bude takav da ih ne isključuje iz župne zajednice. One u župi postaju nosioci obnove. Mogu aktivno sudjelovati u liturgijskim svečanostima, u karitativnom djelovanju, u pripremanju mladih za brak, u obiteljskom apostolatu i ostalim oblicima pastoralnog djelovanja.

Radna grupa dotakla se i problema crkveno nevjenčanih u kršćanskoj zajednici i smatra da ih ne bi trebalo izuzeti iz pastoralne brige.

U grupi je bilo nazočno oko 80 sudionika Tjedna. Diskusiju su vodili vlč. Marko Majstorović, vlč. Franjo Jurak i dr. Marin Srakić (zapisničar).

Diskusija se razvila oko samog preambuluma: »Obitelj u župi trebala bi biti najprije objekt pastoralnog rada svećenika...« Otac Bono Sagi predlaže da se umjesto riječi »najprije« stavi »prije svega«. Otac Đuro Filipović (karmelitanin) predlaže da se riječ »dušobrižnik« zamijeni riječju »vjero-brižnik«, budući da je pojam »duša« vrlo širok. A Bono Sagi predlaže da se ta riječ zamijeni jednostavno sintagmom »pastoralni radnik« koja bi mogla obuhvatiti i svećenika i đakona i svakog drugog koji je u pastoralu zaposlen. Ipak je u tekstu zadržan tradicionalni termin »dušobrižnik« jer je to već uobičajeni izraz, kako je istakao dr. Bajsić.

Dr. Anton Benvin predlaže amandman: »Obitelj u župi trebala bi biti i objekt i subjekt pastoralnog rada...« da se izbjegne ono »najprije« i ono »u drugoj fazi«. Predsjedatelj dr. Bajsić tumači smisao formulacije u tekstu: radna je grupa htjela naglasiti da obitelj bude i objekt, a s druge strane ona nije samo objekt nego i subjekt. Vlč. Franjo Jurak ističe da ta misao postaje u daljnjem tekstu jasnija. Otac Bono Sagi je za formulaciju kakva se u tekstu nalazi. Ali otac Vlado Horvat (iz Družbe Isusove, Zagreb) predlaže svoju formulaciju: »obitelj u župi trebala bi biti prije svega i objekt i subjekt pastoralnog rada u župi« da bi se spojila oba aspekta o kojima se ras-

pravljalo. Živko *Kustić* je protiv ovog prijedloga. Plenum je, nakon diskusije oca Šagi-Bunića, Labaša i Juraka, prihvatio tekst zaključaka s time da se umjesto »najprije« stavi »prije svega«.

Točka 1: Potreba utvrđivanja činjeničnog stanja naših obitelji

Dr Anton *Benvin* primjećuje da je ova formulacija preopširna i nisu točno određeni »quis« i »quid« a u središnjem dijelu ne bi trebalo biti one katalogizacije jer ionako nije iscrpna. On predlaže slijedeću formulaciju: »Potrebno je što prije temeljito upoznati i utvrditi činjenično stanje naših obitelji, jer je to polazna točka za svaki solidan rad. Apeliramo na BK Jugoslavije da povjeri taj zadatak Bogoslovnom Fakultetu u Zagrebu da on s drugim tijelima pokrene tu akciju istraživanja, snimanja itd., a to bi išlo u smjeru osnivanja jednog sociološkog pastoralnog instituta.« S tom se formulacijom na neki način slažu i otac *Bono Sagi* i dr *Bajsić*, koji također predlaže da se u sredini teksta izostavi ona katalogizacija. Dr *Ljudevit Plačko* (iz Družbe Isusove, Zagreb) predlaže da se umjesto riječi »sociološki« upotrebljava riječ »ekološki«. Točka 1 je prihvaćena s time da se izostavi katalog u sredini, a prvi dio da se preformulira u duhu *Benvinove* formulacije s dopunom onih elemenata koji su iskrslili u diskusiji a koje je zabilježio zapisničar.

Točka 2: Obitelj kao objekt pastorizacije

Ovu je točku plenum prihvatio kako je formulirana u tekstu. Diskusija se jedino razvila oko potrebe obiteljske mise: neki su bili u prilog obiteljske mise (Franjo Jurak), a drugi opet u prilog raslojavanja u svrhu lakšeg povijedanja (Vlado Horvat).

Točka 3: Obitelj kao subjekt

Krešo *Borković* je protiv izraza da je obitelj »Crkva u malom«, ali dr Anton *Benvin* ovaj izraz opravdava potkrepljujući ga patrističkom i koncilskom literaturom. Otac *Bono Sagi* žali što je izostala u tekstu misao o katekumenatu, o uvođenju djeteta u zajednicu vjere i želi da se to negdje stavi ili barem negdje zapiše da je o tome bilo govora.

Točka 4: Obitelj u župnoj zajednici

Otac *Krešo Borković* je ponajprije protiv prve rečenice jer je ona negativna. Obitelj treba uključiti u rad župne zajednice: one moraju aktivno sudjelovati u životu župne zajednice. U drugoj rečenici, ističe *Borković*, treba ispraviti onaj »mogu« jer ispada kao da im se daje neki privilegij. Umjesto »mogu« staviti »trebaju« ili »moraju«. A u zadnjoj rečenici treba negativnu rečenicu »da ih ne bi trebalo izuzeti« ispraviti u pozitivnu rečenicu »treba ih uključiti u pastoralnu brigu«. Dakle, ove negativne rečenice pretvoriti u pozitivne. Predsjedatelj opravdava formu gramatički negativnih rečenica koje ipak imaju pozitivni smisao.

Što se tiče zadnjeg stavka razvila se diskusija. Vlč. *Franjo Jurak* primjećuje da je istina da ponegdje svećenici ne znaju što bi radili s crkveno nevjenčanim ljudima. Otac *Bono Sagi* misli da one koji žive u braku crkveno nevjenčani jer imaju neku zapreku za crkveni brak, ne bismo smjeli isključiti iz zajednice. Oni sudjeluju u svim akcijama župe, šalju djecu na vjeronauk i doista su kršćani... Preuzvišeni nadbiskup *Franjo Kuharić* primjećuje da bi posvemašnje uključivanje takvih vjernika crkveno nevjenčanih u život zajednice pokrenulo neka pitanja: Možemo li mi vjernike koji se crkveno ne vjenčaju a mogli bi se crkveno vjenčati izjednačiti s ostalim vjernicima? Možemo li ih uzeti za kumove (krštenje, potvrda), možemo li im dati održavanje i možemo li ih pripustiti sakramentu euharistije? Ako to učinimo, onda smo, praktično, proglasili brak razrješivim i nivelirali načela. U daljnjoj su diskusiji u plenumu iskrslala neka kazuistička pitanja.

Protiv formulacije zadnjeg stavka je i dr Anton *Benvin* koji smatra da tu formulaciju svakako treba pretvoriti u pozitivnu formulaciju. On plenumu predlaže svakako formulaciju: »Radna grupa dotakla se i pastorala vjer-

nika crkveno nevjenčanih u kršćanskoj zajednici, i smatra da ih, prema načelima Evanđelja ne smijemo isključiti iz pastoralne brige njihove župne zajednice.« Ovu je formulaciju, nadopunjenu mislima predsjedatelja, plenum prihvatio s time da se ona kasnije formulira i unese u tekst.

I. Načelni dio

60—70 svećenika okupljenih u radnoj grupi »Priprava za brak« smatraju potrebnim da se ubuduće *osobita pažnja posveti* pripravi mladeži za brak i obitelj. Uočeno je da dosadnja praksa i oblici priprave nisu dostatni.

U tom radu treba da *organizirano i sistematski* sudjeluje *čitava Crkva*.

Priprava za brak treba da bude cjelovita: *ljudska i kršćanska*, razvijajući sve vrednote u potencijale potrebne za obiteljski život. Budući da taj zadatak prelazi mogućnosti samog svećenika, treba osigurati *suradnju bračnih parova, liječnika i drugih stručnjaka*.

Smatramo nužnim da *svako pastoralno područje* (grad, skup dekanata ili slično) ima takvu *radnu grupu* ili više grupa koje će pomagati u pripravi za brak priređivanjem raznovrsnih tečajeva, obiteljskih tjedana, studijskih dana i slično. Rad takvih grupa treba uskladiti na biskupskoj i međubiskupskoj razini.

II. Praktički dio

Priprava za brak je dalja i bliža.

Smatramo da *već sada* treba raditi na slijedećem:

A. — Dalja priprava za brak

1. Poticati i pomagati roditelje da budu djeci prvi odgojitelji za kršćanski brak kao zajednicu života i ljubavi.

2. U cjelovitu katehezu treba ući priprava za brak, već prema razvojnoj dobi katehizanta. Bit će korisno na sastanke mladih povremeno pozvati bračne parove i stručnjake.

3. Župnici će iskoristiti uobičajene oblike skupljanja vjernika (trodnevnice, godove, zborove mladih i slično), da bilo sami bilo uz pomoć stručnjaka prodube pouku o braku i obitelji.

4. Za to područje rada treba pojačati i specijalizirati izdavačku djelatnost (časopisi, knjige...)

B. — Bliža priprava za brak:

1. Trebala bi da počne najkasnije mjesec dana prije vjenčanja.

2. U njoj će sudjelovati uz svećenika bračni parovi i stručnjaci.

3. Poželjno je da takva priprava obuhvati 5 do 6 susreta u obliku tečaja ili slično. Ako tečaj nije ostvariv i župnik obavlja pouku sam, neka barem pozove koji kršćanski bračni par da svojim osobnim svjedočenjem popuni njegovu riječ.

4. Župnik će u svakom slučaju upriličiti nekoliko osobnih razgovora sa zaručnicima.

5. Zaključci radne grupe: *Priprava za brak*

U ovoj je grupi raspravljalo oko 80 sudionika Tjedna. Raspravu su vodili dr Marijan Valković, otac Stanko Weissgerber i gospodin ing. Mario Živković.

Poslije čitanja zaključaka počela je rasprava o tekstu u cjelini. Prema mišljenju oca Kreše Borkovića rezolucija je u cjelini promašena: ona nije izraz diskusije te radne grupe, jer ne sadrži mnogih protumisli koje su u radnoj grupi bile iznesene. Nije nadalje, iznosi Borković, rečeno u zaključcima u čemu se sastoji priprava za brak, nego je navedena samo struktura te priprave. U njoj nije nazočna vjera. I sam naslov rezolucije trebao bi biti drugačiji, možda: priprava za obitelj. Prema tome — zaključuje Borković — ovaj tekst ne može biti tekst zaključaka jedne radne grupe. Dr Valković tumači tekst

zaključaka. Priznaje da su u radnoj grupi uvijek bila dva-tri sudionika koji su bili protiv ovakve formulacije kakva je u tekstu. Stoga bi teško bilo reći — tvrdi Valković — da ovaj tekst nije odraz diskusije radne grupe. Uostalom, mi smo se pozivali na koncilске dokumente, ponajviše na *Gaudium et Spes*. Nakon diskusije plenum je prihvatio ovaj tekst zaključaka kao polazište za daljnju diskusiju po točkama (protiv je bilo 6 glasova).

I. Načelni dio

Prihvaćen je bez značajnije rasprave. Jedino je u 4. stavak na prijedlog vlč. Danijela *Labaša* (župnik, Zagreb) unesena formulacija »i, prema mogućnostima, župe«.

II. Praktični dio

Također je prihvaćen bez značajnije diskusije. Samo je u točku 1 unesen ispravak: »...brak kao zajednicu ljubavi, života i spasenja«.

Tekst je plenum prihvatio i po točkama.

Ovime je ujedno plenarna diskusija završena. Zaključio ju je predsjedatelj dr. Vjekoslav *Bajsić* svojom zaključnom riječju u kojoj je usrazio misli ovogodišnjeg Tjedna i zahvalio se gospodi biskupima, sjemenišnim poglavarima, sudionicima i svima koji su svojim radom pridonijeli boljem odvijanju rada na Tjednu. Nakon riječi gosp. predsjedatelja zahvalio se u svojoj zaključnoj riječi svim sudionicima Tjedna mons. Franjo Kuharić.

dr Adalbert Rebić

ISPRAVAK

U »Bogoslovskoj smotri« br. 2—3/1971, u članku dra fra Karla Nole »Kanonaska forma po Papinom pismu 'Matrimonia mixta'«, potkrale su se dvije veće pogreške. Na str 237. u retku 36. odozgo otisnuto je »in Ecclesia catholica«, a mora biti »in Ecclesia acatholica«. U retku 43. otisnuto je »i u katoličkoj crkvi«, a treba biti »i u nekatoličkoj crkvi«. — Kako pogreške mijenjaju bitan smisao članka, molimo čitatelje da u svoje primjerke unesu ove ispravke.